

A.MANSUROV, D.KARIMOVA

MUSIQA

5-sinf uchun darslik

Qayta ishlangan 6-nashri

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi
tomonidan tasdiqlangan

G'afur G'ulom nomidagi
nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2020

UO‘K 372.878(075)
KBK 85.31
M24

Taqrizchilar:

Shermat Yormatov – “Bulbulcha” bolalar xorining badiiy rahbari, O‘zbekiston xalq artisti, professor

Akmal Utayev – O‘zbekiston davlat Konservatoriyasi huzuridagi Iqtidorli bolalar akademik litseyining dirijyorlik fani katta o‘qituvchisi

Fayziyeva Feruza – Toshkent shahar Uchtepa tumanidagi 4 - umumiy o‘rta ta’lim maktabining “Musiqqa madaniyati” fani o‘qituvchisi

Qo‘lingizdagi “Musiqqa” darsligi Respublikamiz umumiy o‘rta ta’lim maktablarning 5-sinf o‘quvchilari uchun Davlat ta’lim standarti asosida yaratilgan. Undan joy olgan nazariy va amaliy materiallar hamda kuy va qo‘shiqlar o‘quvchilarni musiqa san’atining ba’zi janrlari bilan yaqindan tanishtiradi. Ularni milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ulari asosida tarbiyalaydi.

Mansurov A., Karimova D.

Musiqqa: 5-sinf uchun darslik. Qayta ishlangan 6-nashri. - T.: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2020. – 96 b.

I. Muallifdosh.

*“Respublika maqsadli kitob jamg‘armasi mablag‘lari
hisobidan chop etildi”*

UO‘K 372.878(075)
KBK 85.31я721

ISBN 978-9943-03-622-2

© Avaz Mansurov, Dildora Karimova.
© G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa
ijodiy uyi, 2020

SO‘ZBOSHI

Aziz o‘quvchilar! Sizlarga mo‘ljallangan 5-sinf “Musika” darsligi oldingi darsliklardan butunlay farq qiladi. Bu darslik Mustaqillik sharofati bilan yangi o‘quv dasturi asosida yaratildi. Undagi mavzular sizlarga milliy o‘zbek xalq cholg‘u asboblari, kuy va qo‘shiqlari, o‘zbek raqs san‘ati, jahon musiqa madaniyati durdonalari haqida ma‘lumot beradi. Mustaqil O‘zbekistonimiz qisqa vaqt ichida juda katta muvaffaqiyatlarga erishdi. Katta-katta bunyodkorlik ishlari amalga oshirildi.

Xalq ta‘limi, sport, san‘at sohasidagi yutuqlarimizga bir nazar tashlaylik. Mustaqil O‘zbekistonimizga bag‘ishlab yaratilgan yangi asarlar, kuy va qo‘shiqlar butun jahon bo‘ylab qanot yozib, yoshlarimizni milliy g‘oya va milliy istiqloq ruhida tarbiyalashga xizmat qilmoqda. Ishonamizki, qo‘lingizdagi darslik Vatan tuyg‘usini qalbingizga singdirib, musiqa haqidagi bilimlaringizni oshirishga xizmat qiladi.

Mualliflar

... Musika insonni sehrlaydi, ezgulikka, mehr-shafqatga, muhabbatga, shirin orzularga undaydi, yomon yo‘ldan qaytaradi, o‘ynatadi, yig‘latadi, kuldiradi.

... Musika inson hayotiga ko‘makdosh, hamroh.

... Musiqani yorug‘likka, yonib turgan chiroqlarga o‘xshatish joiz.

Avaz Mansurov

Shartli belgilar:

— savol va topshiriqlar

— musiqa savodi

— Sinf fonotekasidan
namuna tinglang

— QR-cod

I-CHORAK

O‘ZBEK XALQ CHOLG‘ULARI ORKESTRI

1-2-dars. ORKESTR. ORKESTR TURLARI HAQIDA. O‘ZBEK XALQ CHOLG‘ULARI ORKESTRI VA UNING DAMLI CHOLG‘ULAR GURUHI

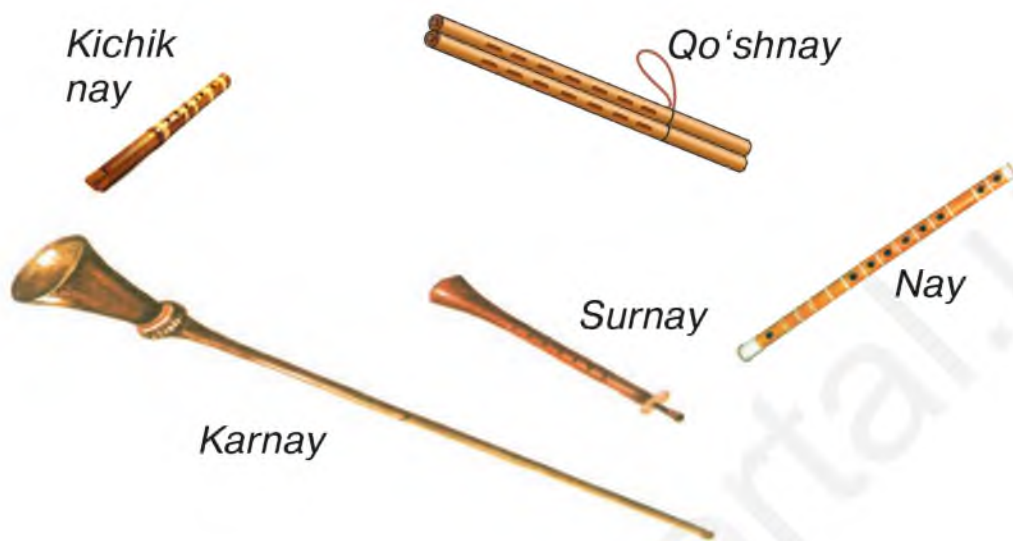
Orkestr – turli cholg‘u ijrochilari guruhlaridan tuzilgan katta jamoa bo‘lib, ko‘rsatilgan tarkib uchun yaratilgan musiqa asarini ijro etadi. Hammamiz biladigan kichik ansambllardan farqi shundaki, ularda sozandalar soni ko‘p bo‘lib, bir necha guruhdan tashkil topadi. Orkestrlar cholg‘ular tarkibiy tuzilishiga ko‘ra turlicha bo‘ladi:

Simfonik orkestr, damli cholg‘ular orkestri, torli cholg‘ular orkestri, estrada orkestri, o‘zbek xalq cholg‘ulari orkestri shular jumlasidandir.

Ta’kidlash lozimki, hamma xalqlarning ham o‘z cholg‘ularidan tuzilgan orkestri bo‘lishi mumkin. Sanab o‘tilgan orkestrlardan tashqari tarkibi kamaytirilgan **kamer** (kichik) orkestrlar ham uchrab turadi.

Uzoq davrlardan beri xalqimiz o‘rtasida keng tarqalgan sozlarimizdan 1936-yilda birinchi xalq cholg‘ulari orkestri tuzilgan. Cholg‘ularimizdan ba’zi birlari temperatsiya qilinib (ya’ni bir xil sozlanishga yaqinlashtirilib), katta-kichik turlari ishlab chiqildi. Bularga katta-kichik nay, katta-kichik g‘ijjaklar, changlar, ruboblar, dutorlarni kiritish mumkin.

Bunday orkestr uchun O‘zbekiston kompozitorlari yangi asarlar ijod qilishdi, xalq kuylarini qayta ishlashdi, jahon mumtoz kompozitorlarining asarlarini moslashtirishdi.

O'zbek xalq cholg'ulari orkestri 5 ta guruhdan tuzilgan bo'lib, birinchisi damli cholg'ular guruhidir. Damli cholg'ular guruhiga – kichik nay, naylar, qo'shnaylar, surnaylar, kezi kelganda, karnaylar ham kiritiladi.

□ *Sinf fonotekasidan "O'zbek xalq cholg'ulari orkestri" ijrosida Sayfi Jalilning "Qalbimda" kuyini tinglang.*

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT MADHIYASI

Abdulla Oripov so'zi

Mutal Burhonov musiqasi

Tantanavor *f*

1. Ser - qu - yosh, hur o' - kam, el-

ff

ga baxt, na - jot, Sen o'-zing do'st-lar - ga yo'l-dosh, meh-ri-

p

bon! Meh-ri - bon! Yash - na - gay to a - bad il-

f

mu fan, i - jod, Shuh-ra - ting por- la - sin to - ki bor ja-

Naqarot:

hon! Ol - tin bu vo - diy - lar - jon O'z - be - kis-

ff

ton, Aj - dod - lar mar-do - na ru - hi sen - ga yor! U - lug'

ff xalq qud - ra-ti jo'sh ur - gan za - mon, O-lam - ni mah- li - yo ay - la-

f gan di - yor!

mf 2. Bag' m- ri
gan di - yor!

Serquyosh, hur o'lkam, elga baxt, najot,
 Sen o'zing do'stlarga yo'ldosh, mehribon!
 Yashnagay toabad ilm-u fan, ijod,
 Shuhrating porlasin toki bor jahon!

N a q a r o t :

Oltin bu vodiylar – jon O'zbekiston,
 Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
 Ulug' xalq qudrati jo'sh urgan zamon,
 Olamni mahliyo aylagan diyor!

Bag'ri keng o'zbekning o'chmas iymoni,
 Erkin, yosh avlodlar senga zo'r qanot!
 Istiqlol mash'ali, tinchlik posboni,
 Haqsevar, ona yurt, mangu bo'l obod!

N a q a r o t :

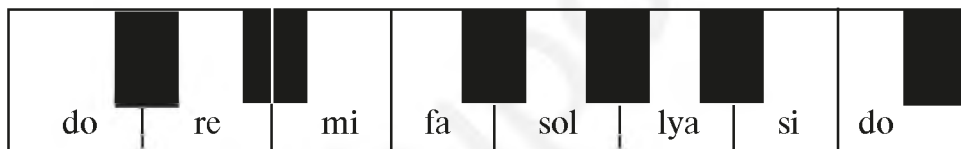
Oltin bu vodiylar – jon O'zbekiston,
 Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
 Ulug' xalq qudrati jo'sh urgan zamon,
 Olamni mahliyo aylagan diyor!

MUSIQIY TOVUSHLARNING YARATILISHI

Tovushlar tabiatda ikki xil bo'ladi: shovqinli tovushlar va musiqiy tovushlar. Jismlar urilishi yoki musiqiy cholg'u ijrosi sabab havoda to'liqinlanish hosil bo'lib, yon-atrofga tovushlar taraladi. Ular aniq balandlikka ega bo'lgan tovushlarga va balandligi noaniq tovushlarga ajraladi.

Musiqiy tovushlar baland-pastligi, uzun-qisqaligi, tembri va kuchi bilan bir-biridan farqlanadi. XI asrdan boshlab butun dunyoga musiqiy tovushlar pog'onalarining nomlanishi – DO, RE, MI, FA, SOL, LYA, SI bo'lib tarqalib ketgan. Piano klavishlarining bo'lagida va nota qatorida ko'rinishi quyidagicha:

?! Savol va topshiriqlar

1. Orkestr nima va uning qanday turlari bo'ladi?
2. Birinchi o'zbek xalq cholg'ulari orkestri qachon tashkil topgan?
3. O'zbek xalq cholg'ulari orkestri nechta guruhdan iborat?
4. Damli cholg'ular guruhiga qaysi cholg'ular kiradi?
5. O'zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasini kuylab, mualliflarini qisqacha ta'riflab bering.
6. Musiqiy tovushlarning yaratilishi haqida nimalarni bilasiz?

3-dars. O‘ZBEK XALQ CHOLG‘ULARI ORKESTRNING TORLI-URMA VA MIZROBLI CHOLG‘ULAR GURUHI

O‘zbek xalq cholg‘ulari orkestrining torli-urma va mizrobli cholg‘ular guruhlari partituraga damli cholg‘ular guruhidan so‘ng pastdagi nota qatorlarini birlashtirib joylashtiriladi.

Torli-urma cholg‘ular guruhiga I va II changlar kiradi, ular alohida qatorlarga yoziladi.

Sanab o‘tilgan guruhlar, cholg‘ular yakka va qo‘shilishib asosiy kuyni ijro etishi bilan birga, yo‘ldosh (2-darajali) kuy yo‘llari va usul-garmoniya ko‘rinishlarida jo‘r bo‘lishlari ham mumkin.

Mizrobli (tirnab chalinadigan) va chertma torli cholg‘ular guruhi eng katta guruh hisoblanadi. Unga prima ruboblari,

qashqar ruboblari, afg'on ruboblari, dutorlar, dutor-baslar, dutor-kontrabaslar kiradi va alohida qatorlarga yoziladi.

 Sinf fonotekasidan "O'zbek xalq cholg'ulari orkestri" ijrosida Mustafu Vafoyevning "Poema" asarini tinglang.

AZIZ USTOZLAR

To'liqin she'ri

Sobir Boboyev musiqasi

♩ **Mayin**

Do- im a - ziz hur-ma-tin-giz, U- nut-may-miz

Naqarot:

meh-na-tin-giz. Jo-na-jon-lar, meh-ri-bon-lar, a- ziz, a - ziz

1.3. 2.4.

us - toz - lar, us - toz - lar. Bo - shi - miz - ni

si - la - din - giz, Biz - ga oq yo'l ti - la - din - giz.

Jo - na - jon - lar, meh - ri - bon - lar,

1.3. 2.4. §

A - ziz us - toz - lar, lar.

Doim aziz hurmatingiz,
Unutmaymiz mehnatingiz.

Naqarot:

Jonajonlar, mehribonlar,
Aziz ustozlar.

Boshimizni siladingiz,
Bizga oq yo'l tiladingiz.

Naqarot

Sizlar bizning baxtimizsiz,
Dillardagi ahdimizsiz.

Naqarot

Sizga izzat, sizga hurmat,
Yosh qalblarda bo'ling har vaqt.

vab-saytimiz: Zokirjon.com

Zokirjon.com vab-sayti orqali o'zingiz uchun kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.

Zokirjon Admin bilan

90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga telegram orqali bog'lanishingiz yoki nza456, nza445 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi.

5-sinf musiqa darsligini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To'lov uchun: HUMO 9860230104973329

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.
Internet orqali vab-saytlarga joylamang.

Kanal va gruppalariga tarqatmang.

OMONATGA

HIYONAT QILMANG.

Bizni hizmatdan foydalanib qulay imkoniyatga ega bo'ling!

Bizda maktablar uchun quydagi hujjatlar mavjud

- 1. 1-11-Sinflar uchun sinf soati ish reja va konspektlari**
- 2. 1-11-Sinflar uchun barcha fanlardan to'garak hujjatlari**
- 3. Sinf rahbar hujjatlari**
- 4. Metodbirlashma hujjatlari**
- 5. Ustama hujjatlari**
- 6. 1-11-Sinflar uchun barcha fanlardan konspektlar**
- 7. 1-11-Sinflar uchun Ish rejalar (Taqvim mavzu rejalar)**
- 8. Darsliklarning elektron varianti**
- 9. Maktab ish hujjatlari**
- 10. Direktor ish hujjatlari**
- 11. MMIBDO' ish hujjatlari**
- 12. O'IBDO' ish hujjatlari**
- 13. Psixolog hujjatlari**
- 14. Xotin-qizlar qo'mitasi ish hujjatlari**
- 15. Kutubxona mudirasi ish hujjatlari**
- 16. Besh tashabbus hujjatlari**
- 17. Ochiq dars ishlanmalar, taqdimotlar, slaydlar**